

حمزین

www.ketab.ir

هیأت معارف جنگ
شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

حمزین

نگاهی به سلسله عملیات محرم والفجر مقدماتی و والفجر ۱

نویسنده و گردآوری کننده: سر تیپ ۲ ستاد علی عبدی بسطامی

چاپ اول

هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

تهران، تابستان ۱۳۸۳

عبدی بسطامی، علی، ۱۳۳۱

حمرین: نگاهی به سلسله عملیات محرم، والفجرمقدمانی والفجر ۱/ نویسنده و گردآوری کننده علی عبدی بسطامی؛ هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیادشیرازی. - تهران: عرشان، ۱۳۸۳.
بیست و سه، [۲۷۹] ص.: مصور(بخشی رنگی)، نقشه، عکس.

ISBN 964 - 95057-6-8 (جلد شومیز) : ۲۸۰۰۰ ریال

۳۰۰۰۰ ریال (جلد لمینیت)،

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا می.ع. به انگلیسی: Ali Abdi Bastami, Hamrin. کتابنامه: ص. [۳۷۹]. نمایه.

۱. عبدی بسطامی، علی - - خاطرات. ۲. جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ - - خاطرات. ۳. جنگ ایران و عراق ۱۳۶۷ - ۱۳۶۹ - - نبردها. ۴. سرداران - - ایران - - خاطرات. الف. ایران. ارتش. هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیادشیرازی. ب. عنوان. ج. عنوان: نگاهی به سلسله عملیات محرم، والفجر مقدمانی والفجر ۱.

۹۵۵ / ۰۸۴۳۰۹۲

DSR ۱۶۲۹ / ۲۳۱۳

۱۳۸۳

کتابخانه ملی ایران

۹۸۰۵ - ۸۳م

نوبت چاپ: اول

نویسنده: مرتب ۲ ستاد علی عبدی بسطامی

طراحی جلد: مجتبی پارسا

طراحی یونیفورم جلد: ماریوش خاتیان زاده

تایپ و صفحه آرایی: غلامحسین قدسی - فرهاد بهی پور

لینوگرافی چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

تیراژ: ۳۰۰۰

ناشر: انتشارات هرمن

فرم دیجیتال: سایت رایانه سازمان چاپ و انتشارات

مرکز بخش: صندوق پستی ۱۷۱ - ۱۹۵۶۵۵ کف ۲۴۵۱۴۴۴ شماره ۲۴۴۰۹۲۶

قیمت: با جلد شومیز ۲۸۰۰ تومان

قیمت: با جلد سلفونی ۳۰۰۰ تومان

کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و... متعلق به

«هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

تقدیم به :

— روز آفرینان شب ستیز و به نور آفرینان ظلمت گریز، شهیدان
شاهد و شاهدان شهید.

— به طلایه داران پهنه پیکار که پشت مرگ از صلابتشان لرزید.

— به ملت غیور و سلحشور ایران که تاریخ از غیرتش به حیرت نشست.

— به روح آن مردِ مرد — شهسوارِ عرصه نبرد، امیرِ دلاور،

سپهبد نام آور، شهید علی صیاد شیرازی.

چو ایران نباشد تن من مباد
بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
ز بهر برو بوم و فرزند خویش
زن و کودک خُرد و پیوند خویش
همه سربه سرتن به کشتن دهیم
از آن به که کشور به دشمن دهیم

« حکیم ابوالقاسم فردوسی »

www.ketab.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار	.....	نوزده
دیباچه	.....	بیست و یک
مقدمه	.....	۱
بخش یکم : از فتح المبین تا محرم	.....	۵
تیپ ۸۴ در مواضع دفاعی	.....	۸
تجدید سازمان گردان ۱۳۹	.....	۱۱
استقرار ستاد گردان در محل قرارگاه عراقی ها	.....	۱۲
آشنایی با سرهنگ ممقانی	.....	۱۴
مشاهده آثار تخریبی بعثیون	.....	۱۶
گردهمایی فرماندهان و مسئولین در اهواز	.....	۱۶
پرتاب موشک زمین به زمین به داخل شهرها	.....	۱۸
کلید بصره	.....	۲۰
بخش دوم : عملیات محرم	.....	۲۳
مهیا شدن برای اجرای عملیات محرم	.....	۲۵
حدود منطقه عملیات محرم	.....	۲۷
اهمیت منطقه عملیات محرم	.....	۲۸
هدفها در عملیات محرم	.....	۲۹
استعداد و آرایش نیروهای دشمن	.....	۳۲
سازمان رزمی و آرایش هجومی یگانهای شرکت کننده در عملیات	.....	۳۸
ترکیب کلی نیروهای تک ور	.....	۳۹
آرایش هجومی تیپ مستقل ۸۴ و تیپ امام حسین علیه السلام	.....	۴۴

۴۶	..... طرح تمرکزی نمودن آتشها و تخلیه مجروحین
۴۸	..... برگزاری مراسم سوگواری دهه محرم
۴۹	..... تشکیل جلسه مشترک بین فرماندهان تیپ ۸۴ و تیپ ۱۴
۵۰	..... استقرار در مواضع تک و پراکندگی
۵۱	..... سخنرانی نماینده مردم تهران در جمع رزمندگان گردان
۵۴	..... طوفان سیل آسا
۵۷	..... آغاز عملیات و حرکت یگانهای تک ور به سمت دشمن
۵۸	..... پیشروی یگانهای تیپ ۸۴ و ۱۴ امام حسین علیه السلام
۶۰	..... طغیان رودخانه دوبرج
۶۲	..... شرایط بحرانی
۶۳	..... پل پیروزی
۶۴	..... مار سیاه
۶۹	..... انهدام پل ها توسط دشمن
۷۰	..... پشتیبانی جنگ لرستان
۷۱	..... مرحله بندی عملیات در حین هدایت
۷۲	..... گردان ۱۳۹ در مرحله یکم عملیات
۷۹	..... اطلاعیه شماره ۸۹۱ ارتش عراق
۷۹	..... مرحله دوم عملیات
۸۳	..... توسعه وضعیت
۸۴	..... نصب مجدد پل نظامی
۸۵	..... اوضاع جبهه ربوط
۸۹	..... قرارگاه دشمن در ربوط
۹۰	..... استوار شهوه هدفی برای تانک دشمن

۹۳	..... شهدای گردان امام رضا علیه السلام
۹۵	..... شکار انسانها بوسیله توپ ۵۷ م م
۹۶	..... انهدام توپ ۵۷ م م و تصرف پایگاه دشمن
۹۹	..... تخلیه مجروحین
۱۰۰	..... سقوط جنگنده های عراقی
۱۰۱	..... استوار ایرانی در لباس افسر عراقی
۱۰۲	..... پاتک های دشمن به دامنۀ ارتفاع ۱۷۸
۱۰۳	..... همراه با مسئولین در خط مقدم
۱۰۶	..... مرحله سوم عملیات
۱۱۴	..... جهاد رسالت خود را به انجام رسانید
۱۱۶	..... سیری در سر تا سر جبهه
۱۱۷	..... اوضاع زبیدات
۱۱۸	..... انهدام قوای دشمن
۱۲۰	..... تفکیک خط پدافندی تیپ های ۸۴ و ۱۴
۱۲۱	..... نبرد بر سر تپه ۱۷۵
۱۲۲	..... اشغال شهرک ۶۰ صدام
۱۲۴	..... موقعیت و شرایط شهرک ۶۰ صدام
۱۲۶	..... نبرد عشایر لرستانی
۱۲۷	..... دیدار از خندق سراسری
۱۲۸	..... بازدید فرهنگیان خرم آباد از مناطق آزاد شده
۱۲۹	..... همراه با فرمانده گردان
۱۳۰	..... هدایت پدافند
۱۳۱	..... گرما زده در هوای بارانی
۱۳۱	..... نقش هوانیروز

۱۳۲	..... ۹ روز مقاومت
۱۳۴	..... موشک ۹ متری در فضا
۱۳۴	..... نتایج عملیات
۱۳۷	..... شرح پاتک های دشمن
۱۳۸	..... تعویض تیپ ۸۴ و تحویل خط دفاعی به لشکر ۲۱ حمزه
۱۴۰	..... دهلیز شاوریه و نبرد تپه ۳۵۰
۱۴۲	..... فرماندهان جدید گروهان
۱۴۳	..... بخش سوم : والفجر مقدماتی
۱۴۵	..... شناسائی رقابیه و آخرین دیدار با سرهنگ دیوسالار
۱۴۹	..... هدف های عملیات والفجر مقدماتی
۱۵۲	..... مأموریت واگذاری به یگانها
۱۵۳	..... نیروهای عمل کننده
۱۵۴	..... سازمان رزمی
۱۵۵	..... حدود و مشخصات منطقه عملیات
۱۵۸	..... آثار سنگرهای دفاعی
۱۵۸	..... منطقه پراکندگی نیروها
۱۵۹	..... نیروهای مدافع
۱۶۲	..... آرایش نیروهای دفاعی عراق
۱۶۵	..... مقایسه توان رزمی طرفین
۱۶۶	..... نحوه همکاری یگانهای ارتش و سپاه
۱۶۷	..... آماده شدن برای اجرای عملیات
۱۶۸	..... حضور امام زمان .عجل الله تعالی فرجه در گردان
۱۷۰	..... برگزاری نماز در حین راهپیمایی
۱۷۲	..... سقوط هواپیمای دشمن

۱۷۳	..... جلسه توجیه در سنگر فرمانده لشکر ۲۵ کربلا
۱۷۴	..... اسارت تعدادی از عناصر اطلاعات و عملیات
۱۷۵	..... احداث جاده ای در دل منطقه رملی
۱۷۸	..... اجتماع بزرگ بسیجیان
۱۸۰	..... اهمیت عملیات
۱۸۱	..... رمز عملیات
۱۸۱	..... جریان عملیات
۱۸۵	..... مشاهدات عینی
۱۸۹	..... کانال های بزرگ
۱۸۹	..... پل های ابتکاری و نحوه عبور از خندق ها
۱۹۱	..... نقش جهاد گران
۱۹۲	..... حماسه عشق و ایثار
۱۹۳	..... نتایج عملیات
۱۹۵	..... بخش چهارم : والفجر ۱
۱۹۸	..... ارتفاعات حمزین و جبل فوقی اهداف عملیات والفجر ۱
۱۹۹	..... اهمیت تاکتیکی و استراتژیکی اهداف عملیات والفجر ۱
۲۰۱	..... قرارگاههای نجف و کربلا
۲۰۵	..... استقرار نیروها در دهکده محمد رسول الله . صلی الله علیه و آله
۲۰۷	..... ادغام تیپ مستقل ۸۴ و لشکر ۲۷ محمد رسول الله . صلی الله علیه و آله
۲۰۸	..... فرمانده جدید تیپ ۸۴
۲۰۹	..... اجرای آموزشهای عملی و ادغامی در دهکده
۲۱۳	..... عید سال ۶۲ در رقابیه
۲۱۴	..... فضای معنوی اردوگاه

۲۱۵	..... شناسایی هدف ها
۲۲۱	..... همراه با تیم اطلاعات و عملیات
۲۲۷	..... تشکیل جلسات هماهنگی
۲۳۱	..... ترکیب موانع عراقی
۲۳۵	..... استعداد و گسترش نیروهای دشمن
۲۳۶	..... موقعیت نیروهای عراق
۲۳۹	..... فعالیت هوایی دشمن
۲۴۰	..... تأسیسات پشتیبانی
۲۴۰	..... دیدگاههای محمد و میثم
۲۴۴	..... مرحله بندی عملیات
۲۴۴	..... انتقال یگانهای پیاده از دهکده به موضع تک
۲۴۶	..... ستون کشی شبانه با چراغ خاموش
۲۵۰	..... غباری غلیظ
۲۵۱	..... یک شب در موضع تک
۲۵۲	..... حرکت یگانهای ادغامی به سمت هدف و آغاز عملیات
۲۵۵	..... رمز و زمان شروع عملیات
۲۵۶	..... حمله به یگان تأمینی دشمن
۲۵۷	..... جریان عملیات
۲۵۹	..... وقایع شب یکم
۲۶۱	..... انفجار مین ضد تانک
۲۶۴	..... تلاش برای تقویت خط مقدم
۲۶۹	..... دیدار با فرمانده تیپ در خط مقدم
۲۷۱	..... در داخل میدان مین

۲۷۳	.....	وقایع نگار گردان
۲۷۴	.....	جسدهای سوخته شده
۲۷۷	.....	نبرد در داخل کانال های ارتش عراق
۲۷۹	.....	تطبیق عوارض فریبنده با نقشه
۲۸۰	.....	مشکلات دیده بانی
۲۸۳	.....	تیراندازی به تانک های عراقی
۲۸۶	.....	مشکلات خط دفاعی و راه کارهای موجود
۲۸۷	.....	پیغام فرمانده گردان
۲۸۹	.....	آخرین دیدار با هادی زاده
۲۹۱	.....	حمل مجروح
۲۹۲	.....	شهادت ۱۶ رزمنده بوسیله یک موشک کاتیوشا
۲۹۳	.....	بر روی رکاب آمبولانس
۲۹۶	.....	تشکیل جلسه برای آماد رسانی بهتر
۲۹۷	.....	نبردی سهمگین بر روی ارتفاعات ربوط و چم هندی
۲۹۹	.....	شهادت فرمانده لشکر ۲۷
۳۰۰	.....	اوضاع در موضع تک
۳۰۴	.....	نامه یک رزمنده
۳۰۶	.....	کربلای سمیده
۳۰۹	.....	دلیری خط شکن که دوشکا فرقهش را شکافت
۳۱۱	.....	هفت شبانه روز نبرد بی امان
۳۱۵	.....	در راه قرارگاه نجف ۲
۳۱۷	.....	مأموریت پیام رسانی از چه طریقی قابل اجرا بود ؟
۳۲۰	.....	مخابره پیام با استفاده از گویش لکی

۳۲۱	..... متن لکی پیام مخابره شده
۳۲۲	..... ترجمه فارسی متن پیام
۳۲۵	..... شهدای عملیات والفجر ۱
۳۲۷	..... نکاتی درباره عملیات والفجر ۱
۳۳۲	..... اوضاع گردان ۱۳۹ در خاتمه عملیات
۳۳۵	..... ستون کشی به سمت میمک
۳۴۱	..... خاطرات سرهنگ پرویز شرفیان
۳۴۹	بخش پنجم : تصاویری از مناطق عملیاتی ، فرماندهان ، شهدای عملیات
۳۷۳	..... فهرست راهنما
۳۷۹	..... منابع

پیشگفتار

« معارف جنگ » مجموعه‌ای از بازیافته‌ها، ذخایر و دست آوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاری‌ها، ایثارگری‌ها و برکت خون شهدای والامقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده و از سینه‌های جوشان آنها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌گردد.

سازمان افتخاری « هیأت معارف جنگ » که از پاییز سال ۱۳۷۳، با بنیانگذاری امیر سرافراز ارتش اسلام « شهید سپهبد علی صیاد شیرازی » و حمایت‌های مادی و معنوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا، این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خدای متعال مبنی بر:

« وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ »

با صداقت و تلاش دسته جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخار آمیز را که با گرایش « پژوهشی - آموزشی » شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خدا دارد.

شیوه کار هیأت معارف جنگ در گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد بدین ترتیب بوده است که براساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را بر عهده داشته‌اند به منطقه عملیات عزیمت نموده و با یادآوری خاطرات خود در صحنه نبرد و برداشت‌های تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیت‌های تلخ و شیرین را گردآوری نموده و در نهایت بعد از تطبیق آنها با مدارک و اسناد جبهه‌های نبرد در مسیر تدوین قرار می‌دهند.

هیأت معارف جنگ « شهید سپهبد علی صیاد شیرازی »

دیباچه

تجاوز جنایتکارانه رژیم بعثی عراق که با حمایت همه‌جانبه قدرتهای جهانی همراه بود، سبب گردید تا ملت ایران بهای سنگینی را بابت دفاع از تمامیت ارضی، حفظ ارزشهای دینی، فرهنگی، ملی، تاریخی و اقتصادی کشور بپردازد؛ از جمله:

۱- تعداد زیادی از مردان و زنان این مرز و بوم از پیر و جوان، رزمنده یا افراد عادی و از اقشار مختلف درمیدان نبرد یاصحنه های کار و فعالیت های روزمره، شهید، جانباز و یا اسیر گردیدند.

۲- تعداد زیادی ادوات جنگی شامل هواپیما، بالگرد، تانک، خودرو، سلاح، مهمات و منابع اقتصادی مانند کارخانجات و صنایع، مزارع و باغات، ابنیه و آثار تاریخی و ... منهدم شده، یا آسیب دیدند.

۳- بیش از ۸ سال امر نوسازی متوقف شد و بازسازی آثار تخریبی سالیان سال به طول خواهد انجامید.

۴- آثار روحی و روانی آن بر خانواده های آسیب دیده و افراد جانباز تا مدت‌ها باقی می ماند و هزینه بردار است.

در این جنگ تحمیلی و ناخواسته، ملت بزرگ ایران از زن و مرد، پیر و جوان، نظامی

و غیر نظامی برای دفع تجاوز به مقابله با دشمن برخاستند و ۸ سال تمام در عملیات متعدد و صحنه های مختلف، نبردی نابرابر را تحمل و در نهایت دشمن را مجبور به پذیرش حق و شرایط ایران برای خاتمه جنگ نمودند.

لحظه به لحظه این مدت و قدم به قدم این سرزمین پهناور، گویای رشادتها و ایثارگریهای هزاران دلاور مردی است که هر یک داستانی در خور و شایسته از حماسه آفرینی های خود دارند.

گرچه نویسندگان و محققان محترم به شرح این حادثه عظیم تاریخ کشورمان پرداخته اند؛ اما دامنه عمل این رویداد به قدری وسیع است که تبیین آن همکاری تعداد بیشتری از علاقه مندان را می طلبد.

نظر به اینکه از آغاز جنگ تحمیلی در سیمت فرمانده گروهان پیاده و سپس در مشاغلی از جمله رییس رکن سوم و افسر عملیات، معاون گردان و سرپرست گردان ۱۳۹ و مدتی به عنوان فرمانده گردان ۱۵۹ پیاده از تیپ مستقل ۸۴ خرم آباد انجام وظیفه نموده و افتخار همراهی بارزمندگان خط شکن این یگانها و نیروهای همجوار و ادغامی را داشته و ناظر حوادث تلخ و شیرین بسیاری از صحنه های دفاع جانانه این غیور مردان بوده ام؛ احساس وظیفه کرده تا به نوبه خود بخشی از این وقایع را که در محدوده کوچکی از صحنه های نبرد به وقوع پیوسته است، به رشته تحریر درآورم. باشد که باتبیین گوشه ای از صحنه های ایثار و فداکاری رزمندگان و بار سنگین مسئولیتی که بردوش طراحان و فرماندهان عملیات بوده است به عظمت

کار آنها ارج نهیم؛ از جمله درگیری های مهم و پُر حادثه این دوران، سه عملیات محرم، والفجر مقدماتی و والفجر ۱ است که در فاصله زمانی آبان ماه سال ۶۱ تا اواخر فروردین سال ۶۲ در منطقه عمومی دهلران - فکّه به اجرا درآمد؛ در تشریح این مجموعه عملیات محدوده عمل تیپ مستقل ۸۴ به ویژه گردان ۱۳۹ پیاده مورد نظر بوده، لیکن به منظور اینکه مخاطبان محترم بتوانند تجسّمی کلی از هر عملیات داشته باشند، شرحی مختصر از وضعیت زمین، مأموریت یگانها، اهداف عملیات، نیروهای درگیر خودی و دشمن، موانع و محدودیت های به وجود آمده و نقشه و کروکی محدوده عملیات نیز تهیه شده است.

جهت تکمیل یادداشتهای و اطلاعاتم و تأیید برخی گزارشها و اسامی یگانها به مدارک موجود در آرشیو هیأت معارف جنگ « شهید سپهبد علی صیاد شیرازی » و مدیریت عملیات نیروی زمینی ارتش مراجعه و با تعدادی از فرماندهان، طراحان جنگ و رزمندگان عملیات مربوطه مصاحبه نموده و بار دیگر زمین منطقه عملیات هر سه نبرد را به دقت مورد بررسی قرار داده ام و سعی شده شرح وقایع آن طور که بوده آورده شود.

سرتیپ ۲ ستاد علی عبدی بسطامی

تابستان - ۱۳۸۳

مقدمه

نیروهای ارتش عراق به دنبال شکستی سنگین در عملیات فتح المبین از مناطق اشغالی عین خوش، دشت عباس، چنانه و رقابیه عقب نشینی کردند و در روزهای هفتم و هشتم فروردین ماه ۶۱ به سمت مرزها برگشتند. لیکن فرماندهان نیروهای ایران به علت اینکه نیروی متحرک و آماده ای را در اختیار نداشتند، نتوانستند دشمن را در سطحی وسیع تعقیب نموده و به طور کامل منهدم نمایند و از مرز بیرون برانند، بنابر این نیروهای شکست خورده عراق فرصت یافتند تا متکی به ارتفاعات مرزی حمیرین و فکه در مواضعی مستقر و خطوط دفاعی خود را در غرب رودخانه دویرج و بیس و فکه مستحکم نمایند؛ پس از اجرای دو عملیات مهم بیت المقدس و رمضان در منطقه خرمشهر - شلمچه و زید، باردیگر توجه فرماندهان برای بیرون راندن عراقی ها از مناطق مرزی به منطقه عملیاتی فتح المبین معطوف گردید و در نیمه دوم سال ۶۱ دو عملیات محرم و والفجر مقدماتی و در فروردین ماه ۶۲ عملیات والفجر ۱ برای انهدام نیروهای عراق و اخراج متجاوز از بقیه سر زمین های اشغالی در مناطق مرزی دهلران، موسیان، شرهانی، چم هندی، سمیده، فکه و صفریه به مورد اجرا درآمد که در برگیرنده حوادث و صحنه های قابل توجهی است و ارزش آن را دارد تا ثبت تاریخ گردیده و برای استفاده عموم انتشار یابد؛ اما فرماندهان یگانهای عمده و طراحان جنگ به لحاظ گستردگی میدان نبرد، همه زوایا و صحنه های عملیات را شاهد نبوده اند و کُل وقایع ثبت و گزارش نگردیده است، بنابراین مشاهدات و خاطرات هریک از رزمندگان نیز می تواند در تکمیل و غنای بیشتر این مهم مؤثر باشد.

نظر به اینکه درسه عملیات فوق الذکر شرکت داشته و دربخشی از صحنه های درگیری شاهد و ناظر بوده ام و به خصوص بعد از عملیات و پذیرش قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت این منطقه را به دقت مورد بررسی قرار داده ام ، احساس نمودم می توان برخی از زاویه های ناپیدای یکی از طولانی ترین و ویرانگرترین جنگهای تاریخ دنیا را که توسط جنایتکاری چون صدام بردوملت ایران وعراق تحمیل گردید آشکار نمود ؛ لذا به تدوین کتاب حمزین که شرح مختصر سه عملیات محرم ، والفجر مقدماتی و والفجر ۱ است آن طور که دیده وشاهد بوده ام ، پرداختم .

لازم به ذکر است به علت وسعت مناطق عملیات و کثرت یگانهای عمل کننده خودی و تغییرات سریع در آرایش های جنگی دشمن و حجم زیاد آتش طرفین که قدرت تحرک و آزادی عمل را از افراد می گرفت ، یک نفر به تنهایی نمی توانست به طور کامل و دقیق تمام حقایق و وقایع را ببیند یا به نحوه شکل گیری و علل و عوامل آن آگاهی یابد ، بنابراین هر یک از فرماندهان ، طراحان و افراد عمل کننده مشاهدات ویژه و تجسم خاصی از روند عملیات داشته اند که این امر برای کسانی که در صحنه های مورد نظر حضور نداشته اند ، مصداق عینی پیدا نمی کند . مسلماً وقایع و حوادث زیادی در محدوده عملیات مورد نظر ، به وقوع پیوسته که یا از قلمرو آگاهی اینجانب به دور بوده و یا در اثر مروریام به دست فراموشی سپرده شده است . همچنین بسیاری از حقایق در قالب اسناد طبقه بندی شده ابلاغ و اجرا گردیده که از دسترسی من به دور بوده است ؛ بنابراین چنانچه مطالب این کتاب بامضمون گفته ها و نوشته های قبلی و یا بعدی انطباق نداشته باشد ، ناشی از تاثیر عوامل فوق است . از طرفی خوانندگان ارجمند بدانند و یقین کنند نگارنده که فردی عادی در میان خیل عظیم رزمندگان بوده ام قصد مطرح کردن خود را نداشته و عملکرد خود را در مقایسه با شجاعت دلاورانی که آفرینندگان صحنه های زیبایی از عشق و ایثار بوده اند ناچیز شمرده و به حال آنان غبطه می خورم ؛ اما هدف از نگارش این مختصر علاقه شخصی

و احساس وظیفه و مسئولیت درقبال عظمت کار نقش آفرینان سالهای
نبرد نابرابر است .

محل اجرای عملیات محرم و والفجر ۱ روی رشته ارتفاعات حمزین و صحنه
نبرد عملیات والفجر مقدماتی منطقه فکّه و صفریه بوده که متصل به منطقه قبلی
است و دنباله ارتفاعات حمزین در داخل آن امتداد دارد ؛ به همین دلیل و به پاس
گرامی داشت خاطره تعداد کثیری از شهدا که خونشان بر روی شن های این منطقه
فرو ریخت و اینکه حمزین برای سالیان متمادی پذیرای پیکر پاک شهدا بوده نام
حمزین را برای این کتاب انتخاب نمودم .